

Rautalammin kunta

Kouluverkkoselvitys

Sisältö

1 Johdanto

2 Kunnan taloudellinen tilanne ja sen kehitys

3 Opetustoimen käyttötalous ja investoinnit

4 Nykyinen kouluverkko

Oppilaaksiottoalueet ja koulut

Oppilasmäärät, syntyvyys ja muuttoliike

Koulukuljetukset ja kuljetusoppilaiden määrä

Henkilöstö

Koulutilojen kunto ja nykyisten koulutilojen käyttö

Tilojen käytön tehokkuus

Tilojen käyttö muuhun kuin opetustarkoitukseen

Yhteenveto koulutiloista ja niiden käytöstä

Alueellinen saavutettavuus ja koulumatkat

Pedagogiset seikat

Opiskeluhoitopalvelut

Yhteenveto

5 Kuntarajat ylittävä yhteistyö perusopetuksessa

6 Oppilasennusteet, vaihtoehdot ja niiden arviointi

6.1 Lähtökohdat

6.2 Oppilasennusteet

6.3 Kahdeksan toimintavaihtoehtoa ja kuusi arvioinnin näkökulmaa

6.4 Nykyisellä rakenteella jatkaminen

6.5 Kerkonjoen koulu lakkaa

6.6 Yhdysluokkaopetus

6.7 Yhteiset opettajat usean kunnan alueella

6.8 Koulun arjen nykyrakenteella hybridisti usean kunnan alueella

6.9 UKK3.0

6.10 Yläkoulu kunnassa lakkaa

6.11 Matti Lohen koululta siirtyy oppilaita Kerkonjoen koululle

7 Esitys perusopetuspalvelujen uudesta järjestämisestä

8 Esitys uudesta kouluverkosta ja oppilaiden lähikoulujärjestelyistä

9 Henkilöstösuunnitelma opettajien sekä koulun muun henkilöstön osalta sekä esitys henkilöstön sijoittamisesta

10 Yhteenveto päätösehdotusten vaikutuksista

Talousvaikutukset

Pedagogiset vaikutukset

Lapsivaikutukset, lapsen oikeuksien toteutuminen

Henkilöstövaikutukset

Elinvoimavaikutukset

Ympäristövaikutukset

Mahdollinen tilojen käyttö

1. Johdanto

Arvoisan lukijan käsillä oleva teksti on Rautalammin kunnassa perusopetuksen tulevaisuutta tarkasteleva dokumentti. Vakiintuneen käytännön ja Kuntaliiton antaman ohjeistuksen mukaan kouluverkkoselvitysdokumentti sisältää jäsennyksen perusopetuspalvelun tuottamisen ehdoista eli kunnan taloustilanteesta ja talouden näkymistä sekä opetustoimen käyttötaloudesta. Kuvaus nykyisestä palvelun tuottamistavasta on olennainen osa sisältöä. Nykytilan kuvaus kattaa pedagogiset seikat, koulutilat ja niiden käytön opetukseen ja muuhun toimintaan, lähikoulun osoittamismenettelyn, koulukuljetukset, opiskeluhuoltopalvelut sekä kuntarajat ylittävän yhteistyön.

Tulevaan orientoiva osa tekstistä sisältää olennaisimpana tietona oppilasennusteet 2040-luvun alkuun saakka. Henkilöstörakenteen tarkastelu auttaa jäsentämään muutoksen henkilöstövaikutuksia. Tekstissä on kuvaus kahdeksasta eri vaihtoehdosta perusopetuksen organisoimiseen. Vaihtoehtojen arvioinnissa on kuusi eri näkökulmaa: talous, pedagoginen näkökulma, lapsivaikutukset, henkilöstöpoliittinen näkökulma, elinvoimavaikutukset ja ympäristövaikutukset. Koska merkittävä osa vaihtoehdoista voisi tuoda taloudellista liikkumavaraa vasta myöhemmin tulevaisuudessa, on tekstissä vielä erikseen lähempi arvio sellaisista vaihtoehdoista, joiden talousvaikutuksia olisi nähtävillä lyhyellä aikavälillä.

Edelleen tekstissä on kuvaus niistä tavoista, joilla kuntalaisia on osallistettu prosessiin. Samoin tekstissä on kuvaus henkilöstön kuulemisesta.

Kouluverkkoselvityksiä ja kouluverkkoprosesseja syytetään usein vaihtoehdottomuudesta. Tämän ongelman ylittämiseksi tekstissä on tavanomaista merkittävästi laajempi kuvaus vaihtoehdoista. Samoin kouluverkkoprosesseihin liittyy usein kuntalaisten kokemus riittämättömästä kuulemisesta; siksi tavanomaista laajempaa kuulemis- ja osallistamismenettelyä on samoin kuvattu tekstissä.

2. Kunnan taloudellinen tilanne ja sen kehitys

Rautalammin kunnan taloudellinen tilanne on ollut viime vuosina vaihteleva: on ollut yli- ja alijäämisiä vuosia. Säästötoimia on tehty, mutta talouden kokonaiskuva on haastava ja rakenteellisia toimenpiteitä edellyttävä. Kunnan taloutta kuvaavat keskeiset tunnusluvut, kuten toimintakate, vuosikate ja tilikauden tulos, kertovat kiristyneestä taloustilanteesta, jonka juurisyitä ovat muun muassa verotulojen kehitys, valtionosuuksien muutokset sekä kasvavat menot.

Toimintakate ja vuosikate

Toimintakate on yksi tärkeimmistä kuntatalouden mittareista, sillä se kuvaa kunnan varsinaisen toiminnan tulosta ennen rahoituseriä ja verotuloja. Rautalammin kunnan toimintakate on viime vuosina heikentynyt, mikä on johtanut kasvavaan tarpeeseen tehdä

säästötoimenpiteitä ja tehostaa palveluiden tuottamista. Vuosikate puolestaan kertoo, kuinka paljon kunta pystyy kattamaan poistoja ja investointeja tulo-rahoituksella. Tilinpäätöksessä 2023 vuosikate ei riittänyt kattamaan poistoja. Investoinnit on jouduttu hoitamaan velkarahoituksella.

Tilikauden tulos

Tilikauden tulos, joka on kunnan tilinpäätöksen lopullinen saldo, on ollut viime vuosina vaihtelevasti ali- ja ylijäämäinen. Kunnan talouden tasapainottamistoimenpiteet ovat olleet välttämättömiä, mutta ne eivät ole riittäneet luomaan kestävä näkymää pitemmälle tulevaisuuteen.

Tilikauden 2023 tulos on alijäämäinen mittavien kertaluontoisten erien ja alaskirjauksien takia.

Alla olevaan taulukkoon on koottu kunnan talouden avainindikaattoreista toimintakate, vuosikate ja tilikauden tulos.

	TP 2021	TP 2022	TP 2023
toimintakate	-23258000	-23891000	-8861000
vuosikate	1031000	1789000	487000
tilikauden tulos	22000	422000	-623000

Verotulot ja valtionosuudet

Verotulot ja niiden kertymä ovat kunnan talouden perusta. Kunnallisvero on verokertymältään arvonlisäveron ohella merkittävin yksittäinen vero Suomessa. Toinen merkittävä verolähde kunnille on kiinteistövero ja kolmantena yhteisövero. Rautalammin tuloveroprosentti on Pohjois-Savon korkein. Kiinteistöveron kantoa on tehostettu kiinteistöveroselvityksellä.

Näkymä verotulojen kehittymisestä Rautalammillä ei ole vahva: väestö ikääntyy, ja verotettava keskitulo on matalahko. Kunnassa ei liioin ole suuria työnantajia, vaikka yritystoiminta sinällään on aktiivista.

Valtionosuudet ovat olleet kunnille keskeinen tulonlähde, mutta niiden näkymä on sote-uudistuksen myötä sumea. Muutokset valtionosuuksien tasossa ovat vaikuttaneet merkittävästi kunnan taloussuunnitteluun ja kykyyn ylläpitää palveluita.

Alla olevaan taulukkoon on koottu tiivistelmä verotulokertymästä ja valtionosuuksista.

	TP 2021	TP 2022	TP 2023
verotulokertymä	11,477	11,914	7,127
(milj. €)			

	TP 2021	TP 2022	TP 2023
valtionosuudet	12,535	13,369	1,972
(milj. €)			

Lainat ja velkamäärä

Kunnan velkamäärä on viime vuosina pysynyt hallinnassa ja lainoja on onnistuttu jopa lyhentämään. Tämä on ollut merkittävä saavutus, joka kertoo kunnan taloushallinnon vastuullisuudesta. Kunnan taloudellisen kantokyvyn heikentymistä ilmentää kuitenkin selkeästi tarve kunnan lainakannan uudelleenjärjestelyyn vuoden 2024 aikana. Talouden rakenne ei pitkällä aikavälillä ole kestävällä pohjalla.

Alla olevaan taulukkoon on tiivistetty kunnan lainakannan kehitys.

	TP 2021	TP 2022	TP 2023
kunnan lainakanta	14,39	11,718	10,473
(milj. €)			

Kassavarojen niukkuus

Kassavarojen niukkuus on ollut Rautalammin kunnan arkipäivää. Käytettävissä olevien kassavarojen vähyyks on tarkoittanut sitä, että kunnan on ollut vaikea vastata yllättäviin menoihin tai investointitarpeisiin. Tämä on korostanut tarvetta tiukalle talouslinjalle ja tehokkaalle varainkäytölle.

SOTE-uudistuksen vaikutus kunnan talouteen

Vuoden 2023 alussa voimaan tulleen SOTE-uudistuksen myötä kunnan taloudellinen liikkumavara kaventui: kunnan menoista katosi 62,5%, kunnan verotuloista lähti 40%, valtionosuuksista katosi 84,7%, ja veloista jäi jäljelle 100%.

Tulopohjan kavennuttua korostuu tarve tarkastella kunnan palvelutuotantoa rakenteellisesti.

Talouden tasapainottaminen

Kunnan talouden tasapainottaminen on ollut keskeinen tavoite. On haettu keinoja, joilla toimintakatetta voitaisiin parantaa ja joilla vuosikate ja tilikauden tulos saataisiin vakiintumaan positiivisiksi. Tasapainottamistoimet ovat sisältäneet sekä menojen leikkauksia että tulojen kasvattamiseen tähtäviä toimia.

Rautalammin kunnan taloudellinen tilanne vaatii jatkuvaa seurantaa ja ennakoivia toimenpiteitä. Kouluverkkoselvityksessä on otettava huomioon talouden realiteetit ja pyrittävä löytämään ratkaisuja, jotka turvaavat kunnan palvelut ja taloudellisen kestävyys pitkällä aikavälillä. Säästäminen juustohöyläämällä on tullut tiensä päähän, ja vaikuttavat, kestävät ratkaisut edellyttävät rakenteellisia muutoksia kunnan palvelutuotantoon.

Yhteenvetoa kunnan taloudesta

Rautalammin kunnan talouden näkymät ovat lyhyellä aikavälillä heikot. Valtionosuudet ovat laskeneet sote-uudistuksen myötä suhteellisesti enemmän kuin kunnan menot ovat pienentyneet. Veropohja on kapea. Velkataakka on mittava. Talousarvioon 2024 sisältyvä taloussuunnitelma vuosille 2025 ja 2026 ennakoii alijäämää kummallekin vuodelle. Valtiovarainministeriön kriisikuntakriteereistä Rautalammin kunnan osalta yksi on jo täytynyt (tuloveroprosentin taso 2 %-yksikköä yli keskimääräisen). On välttämätöntä jäsentää uudella tavalla kunnan palvelutuotantoa. Perusopetuksen tuottamisen pohdinta on erityisen tärkeää, sillä perusopetuksen kulut ovat vajaat 29% kunnan kaikista menoista.

3. Opetustoimen käyttötalous ja investoinnit

Tässä luvussa käsitellään opetustoimen kustannusrakennetta ja investointeja, joiden avulla pyritään varmistamaan laadukkaat ja kestävät oppimisympäristöt. Taloudenpidon avainmittari on toimintakate, joka sisäisten ja ulkoisten tulojen ja menojen erotus.

Toimintakate

Toimintakate opetustoimessa muodostuu tulojen ja menojen erotuksesta.

toimintakate	TP 2021	TP 2022	TP 2023
perusopetus	3,42	3,41	3,33
(milj. €)			
t-kate / oppilas (€)	10498	13895	13131

Oppilaskohtaiset kulut ovat Rautalammin kunnan perusopetuksessa pienille maaseutukunnille tyypilliset ja merkittävästi yli maan keskiarvon. Valtionosuudessa kuitenkin huomioidaan vain valtakunnallisesti keskimääräiset oppilaskohtaiset kulut. Kunta siis sijoittaa merkittävästi omaa rahoitusta perusopetukseen. Perusopetuksen säädösperusta ohjaa tuottamaan kuluja oppilasryhmittäin, eikä oppilasryhmien määrä vähene samassa suhteessa kuin oppilaiden määrä vähenee. Kulut eivät näin laske samassa suhteessa oppilaiden kokonaismäärän tasaisesti laskiessa. Kapean ja kapenevan tulorahoituksen kanssa yhtälö on pitkällä aikavälillä kunnalle kestävä. Kunnan tulee kriittisesti pohtia

tapoja, joilla perusopetuspalvelu tuotetaan. Perusopetuksen kulut kunnan kuluista tilinpäätöksessä 2023 ovat vajaat 29%. Perusopetuspalvelujen tuottamisen tavalla on siis olennainen merkitys kunnan talouden hallinnassa.

Kululuokat

Opetustoimen käyttötaloudessa merkittävimmät kululuokat ovat henkilöstökulut, palveluiden ostot, aineet, tarvikkeet ja tavarat sekä muut toimintakulut. Palveluiden ostoissa merkittävimmät osa-alueet ovat sisäiset kiinteistöpalvelut ja ruokapalvelut sekä kuljetuspalvelut. Tarvikkeissa ja tavaroissa merkittävin osa-alue ovat oppimateriaalikulut.

Alla olevassa taulukossa ovat perusopetuksen merkittävimmät kululuokat:

TP2023	perusopetus (%)	KJK (%)	MLK (%)
kululuokat	TP 2023	TP 2023	TP 2023
henkilöstökulut	54,75	48,61	55,60
kuljetuskulut	15,82	9,11	16,75
kiinteistö	8,40	14,76	7,01
ravitsemuspalv.	4,33	2,87	4,53
oppimateriaalit	2,16	1,10	2,30
poistot	6,62	15,66	5,37

Kiinteistökuluihin on laskettu kiinteistönhoito, siivous, lämmitys ja sähkö.

KJK = Kerkonjoen koulu

MLK = Matti Lohen koulu

Henkilöstökulut

Henkilöstökulut muodostavat suurimman osan opetustoimen menoista. Ne sisältävät opettajien, avustajien ja hallintohenkilökunnan palkat sekä sivukulut. Poissaoloja on runsaahkosti: sijaistusta on tarvittu yli yksi henkilötyövuosi.

Palveluiden ostot

Palveluiden ostot ovat toinen merkittävä kuluerä. Nämä sisältävät muun muassa siivouspalvelut, majoitus- ja ravitsemuspalvelut, asiantuntijapalvelut, asiakaspalveluiden ostot sekä muut palvelut. Rautalammin kunnan koulujen siivouspalvelut ja ruokailupalvelut ovat itse tuotettuja, mikä on auttanut hallitsemaan kustannuksia ja parantamaan palvelun laatua. Verrattuna lähikuntien kouluruokailukustannuksiin Rautalammin kouluruokailu on hinnaltaan kilpailukykyinen (v. 2022 Rautalampi 3,52 / Suonenjoki 4,35 / Pielavesi 6,66 / Kiuruvesi 4,22 € / ateria; lähde Opetushallituksen kustannusvertailu: Opetuksen ja oppilashuollon suoritteita ja tunnuslukuja 2022). Ruokapalvelun tuottamisessa on tehostamisen mahdollisuus.

Koulukuljetuksissa Rautalammilla ei voida hyödyntää ELY:n tuottamaa liikennettä, vaan koulukuljetuksessa ovat kokonaisuudessaan kunnan vastuulla. Kilpailutus on toteutettava talvikaudella 2024–2025, ja uusi liikennekausi alkaa elokuussa 2025. Optioiden käyttäminen vuosina 2023 ja 2024 on ollut tarkoituksenmukaista, sillä kuljetusten yleinen kustannustaso on nousussa.

Alla olevassa taulukossa on vertailua perusopetuksen kuljetuskuluista eri kunnissa; lähde OPH: Opetuksen ja oppilashuollon suoritteita ja tunnuslukuja 2022. Taulukosta käy ilmi, että kuljetuskulut Rautalammilla ovat merkittävät oppilasta kohti laskettuna.

	1	2	3
Rautalampi	411856,5	3597	1647,43
Vesanto	541314	6222	3866,53
Suonenjoki	592592	3256	970,67
Tervo	110985	2265	1387,31
Kuopio	3889651,5	1843	372,11
Helsinki	7377930	1470	163,56

1 perusopetuksen kuljetuskulut €

2 perusopetuksen kuljetuskulut € / kuljetuksessa oleva oppilas

3 perusopetuksen kuljetuskulut € / kaikki oppilaat

Aineet, tarvikkeet ja tavarat

Tähän kululuokkaan kuuluvat oppimateriaalit, opetuksen välineet ja muut tarvikkeet, jotka ovat välttämättömiä opetuksen toteuttamisessa. Rautalammin kunnassa on pyritty hankkimaan aineet ja tarvikkeet kustannustehokkaasti kilpailutusten kautta ja keskittämällä hankintoja, jotta saadaan mittakaavaetuja. Kaikkien hankintojen tarpeellisuus pohditaan kriittisesti; hankinnoissa ei ole löysää rahaa. Opetusteknologian osalta on investointivajetta.

Muut toimintakulut

Muut toimintakulut sisältävät kiinteistökulut, jotka kattavat koulurakennusten ylläpidon ja energian käytön. Myös poistot sisältyvät tähän luokkaan. Kiinteistökulut ovat Rautalammin kunnassa kohtalaisen korkeat johtuen koulurakennusten ylläpidosta. Poistot liittyvät investointeihin, kuten koulurakennusten peruskorjauksiin ja uuden oppimisympäristön luomiseen. Kokonaisuutena kunnan koulutilat ovat erittäin hyvässä tai vähintään hyvässä kunnossa, mutta mittavat poistot rasittavat varsinkin Kerkonjoen koululla oppilaskohtaista kulua.

Alla olevassa taulukossa ovat euromääräiset ja oppilaskohtaiset kiinteistöön liittyvät kulut kouluittain tilinpäätöksen 2023 mukaan.

	KJK	KJK	MLK	MLK
	€	€ / oppilas	€	€ / oppilas
lämmitys	15546	740,29	86602	374,90
sähkö	15766	750,76	64047	277,26
siivous+huolto	32914	1567,33	85819	371,51
poistot	68134	3244,48	168822	730,83

Investoinnit

Rautalammin kunnan kouluverkon investoinnit ovat viime vuosina keskittyneet koulurakennusten kunnostamiseen ja uusien oppimisympäristöjen luomiseen. Investointien tavoitteena on varmistaa terveelliset ja turvalliset tilat oppilaille ja henkilökunnalle. Koulutilat ovat osittain erittäin hyvässä kunnossa ja muutoin vähintään hyvässä kunnossa. Suunnitelmissa on ollut myös digitaalisten oppimisympäristöjen kehittäminen, joka vaatii investointeja sekä laitteistoon että ohjelmistoihin. Opetusteknologian osalta kouluilla on investointivajetta.

Kehittämistoimenpiteet

Rautalammin kunnan kouluverkon kehittämisessä keskeisiä toimenpiteitä ovat:

1. **Henkilöstöressurssien optimointi:** Jatkuva henkilöstön tarpeen arviointi ja resurssien tehokas kohdentaminen.
2. **Palveluiden ostojen tehostaminen:** Ulkoistettujen palveluiden laadun ja kustannusten jatkuva seuranta.
 - a) **Koulukuljetusten optimointi:** Koulukuljetusten reittien ja aikataulujen jatkuva tarkastelu kustannustehokkuuden parantamiseksi.
3. **Hankintojen keskittäminen:** Aineiden ja tarvikkeiden hankintojen keskittäminen ja kilpailuttaminen edelleen.
4. **Kiinteistökulujen hallinta:** Koulurakennusten energiatehokkuuden parantaminen ja ylläpitokustannusten optimointi.
5. **Investointisuunnitelmien laatiminen:** Pitkän aikavälin investointisuunnitelmien laatiminen, jotta voidaan ennakoida ja jakaa kustannuksia useille vuosille.
6. **Verkostomainen toiminta:** toiminnan kehittäminen verkostomaiseksi toiminnaksi ja synergioiden hakeminen verkostoista.

Rautalammin kunnan opetustoimen talouden ja investointien hallinta vaatii jatkuvaa seuranta ja ennakoivia toimenpiteitä. Kouluverkkoselvityksessä on pyrittävä löytämään ratkaisuja, jotka tukevat kunnan taloudellista kestävyttä samalla, kun varmistetaan laadukkaat oppimisympäristöt. Olennaista on kyetä pitkällä aikavälillä kestäviin ratkaisuihin.

4. Nykyinen kouluverkko

Oppilaaksiottoalueet ja koulut

Rautalammin kunnan perusopetuksen nykyinen kouluverkko koostuu kahdesta perusopetuksen koulusta: Kerkonjoen koulu ja Matti Lohen koulu. Kerkonjoen koululla on esiopetusta ja alakoulun luokat (1-6) yhdysluokkaopetuksena. Matti Lohen koulun on yhtenäiskoulu (vuosiluokat 1-9) ilman esiopetusta. Oppilaaksiottoalueen raja kulkee Vaajasalmen länsipuolelta Liimattalaan ja Koipiniemeen, ja kunnan pohjoisosa kuuluu Kerkonjoen koulun oppilaaksiottoalueeseen.

Oppilasmäärät, syntyvyys ja muuttoliike

Nykyiset oppilasmäärät ovat riittämättömät kahden perusopetuksen koulun ylläpitämiseen kustannustehokkaasti. Kerkonjoen koulussa ja Matti Lohen koulussa oppilaita on yhteensä vähemmän kuin mitä olisi taloudellisesti järkevää kahden koulun ylläpitämiseksi. Lukuvuonna 2023–2024 perusopetuksen kokonaisoppilasmäärä oli 254 oppilasta, joista 18 oli Kerkonjoen koulussa ja 236 Matti Lohen koulussa. Kerkonjoen koulun alkuopetuksen ryhmässä oli lisäksi kolme esiopetuksen oppilasta.

Väestöennusteiden perusteella syntyvyys on laskussa, eikä muuttoliike tuo merkittävää määrää uusia oppilaita kuntaan. Näiden tekijöiden perusteella oppilasmäärän olennaista kasvua ei ole näköpiirissä, mikä asettaa haasteita nykyisen kouluverkon ylläpidolle. Oppilasmäärän lasku tulevina vuosina on merkittävä. Vuonna 2024 Rautalammillle syntyy kahdeksan (8) pienokaista. Oppilasennuste on taulukossa jäljempänä tässä dokumentissa.

Syntyvyyden merkittävä lasku koskee koko Suomea. Väestömäärän laskeva trendi koskee koko läntistä Eurooppaa. Ei siis ole uskottavaa, että Rautalammin kunnan väestökehitys olennaisesti kääntyisi lähivuosina.

Koulukuljetukset ja kuljetusoppilaiden määrä

Oppilaskuljetukset ovat Rautalammin kunnan perusopetuksessa merkittävä kuluerä. Rautalammin kunnan laaja, vesistöjen rikkoma maantieteellinen alue sekä suhteellisen harva asutus yhdessä tuottavat korkeat oppilaskohtaiset kuljetuskulut. Kuljetusoppilaita lukuvuonna 2024–2025 oli 114, mikä on 46% perusopetuksen koko oppilasmäärästä. Koulukuljetusten optimointi on välttämätöntä kustannusten hallitsemiseksi; reittejä tarkastellaan vuosittain.

Tämän hetken järjestely koulukuljetuksissa on tehokas siinä mielessä, että samat reitit ja autot palvelevat kumpaakin kouluyksikköä.

Kunta ei koulukuljetuksissa pysty hyödyntämään ELY:n tilaamaa liikennettä, vaan koulukuljetukset kokonaisuudessaan ovat kunnan tilaamaa ja kustantamaa liikennettä. Koulukuljetukset ovat samalla kunnan sisäistä avointa joukkoliikennettä.

Henkilöstö

Henkilöstön määrä on sopeutettu oppilasmäärien mukaisesti, mutta kahden koulun ylläpito tarkoittaa, että opettajia ja muuta henkilökuntaa tarvitaan suhteellisesti enemmän. Tämä aiheuttaa taloudellisia haasteita, kun henkilöstökulut eivät laske samassa suhteessa oppilasmäärän kanssa. Henkilöstöressurssien tehokas käyttö ja mahdolliset yhdistämiset ovat tarpeen kustannusten hillitsemiseksi.

Henkilöstökulut ovat eriteltyinä alla olevassa taulukossa tilinpäätöksen 2023 mukaan:

	KJK	KJK	MLK	MLK
	€	€ / oppilas	€	€ / oppilas
henkilöstökulut	189654	9031,14	1676500	7257,58

Koulutilojen kunto ja nykyisten koulutilojen käyttö

Koulutilojen kunto on keskeinen tekijä oppimisympäristöjen laadun varmistamisessa. Kerkonjoen koulun ja Matti Lohen koulun tiloihin on vuosien mittaan investoitu merkittävästi. Kerkonjoen koulu on erinomaisessa kunnossa, ja Matti Lohen koulu on vähintään hyvässä kunnossa. Koulutilojen yhdistäminen voisi vähentää tarvittavia ylläpitokustannuksia. Toisaalta on välttämätöntä kehittää Kerkonjoen koulun kiinteistöön tarkoituksenmukaista toimintaa, mikäli koulunpito Kerkonkoskella loppuisi, jotta arvokas kiinteistö ei seisoisi käyttämättömänä.

Rautalammin kunnan koulutilojen käyttö ja niiden tehokkuus ovat keskeisiä tekijöitä kouluverkkoselvityksessä. Tarkastelemme tässä luvussa sekä opetuskäytössä olevia tiloja että tilojen käyttöä muihin tarkoituksiin.

Tilojen käytön tehokkuus

Kerkonjoen koulun ja Matti Lohen koulun tilojen käytön tehokkuutta on arvioitava oppilasmäärien ja käytettävissä olevien tilojen suhteen.

Kerkonjoen koulu on peruskorjattu vuosina 2017–2018. Matti Lohen koulu on peruskorjattu 2000-luvun alussa.

Kerkonjoen koulussa tiloissa toteutetaan perusopetuksen lisäksi esiopetus sekä varhaiskasvatusta Satakielen ryhmäperhepäivähoitoryhmässä. Perusopetuksella on käytössä 641 m² kahdeksalletoista perusopetuksen oppilaalle ja kolmelle esiopetuksen oppilaalle, eli oppilasta kohti käytössä on vajaat 31 m². Matti Lohen koulussa perusopetuksen käytössä on 3576 m², eli oppilasta kohti käytössä on reilut 15 m². Matti Lohen koulun oppilasmäärä ja opetusryhmien määrä ovat lähivuosina laskemassa voimakkaasti yläkoulun muuttuessa yksisarjaiseksi. Kumpaankin kouluyksikköön voidaan siis ottaa merkittävästi suurempi oppilasmäärä ja opetus voidaan toteuttaa laadukkaasti myös nykyistä suuremmalle oppilasmäärälle.

Tilojen käytön tehokkuutta voidaan parantaa yhdistämällä koulut, mikä vähentäisi ylläpitokustannuksia ja mahdollistaisi tilojen paremman hyödyntämisen. Yhden koulun mallissa ratkaistavaksi haasteeksi kuitenkin tulee Kerkonjoen koulun kiinteistön käyttö; kiinteistön arvostus taseessa on merkittävä: noin 2,3 miljoonaa euroa. Jäljempänä tässä dokumentissa tarkastellaan Kerkonjoen koulun kiinteistön käyttömahdollisuuksia, jos perusopetus kiinteistössä loppuisi.

Tilojen käyttö muuhun kuin opetustarkoitukseen

Nykyisten koulutilojen käyttö ei rajoitu pelkästään opetustoimintaan. Monikäyttöisyys ja tilojen hyödyntäminen eri tarkoituksiin ovat tärkeitä kunnan resurssien tehokkaan käytön kannalta.

Sisä-Savon kansalaisopisto ja Kuopion konservatorio

Koulupäivän jälkeen tiloja käyttävät Sisä-Savon kansalaisopisto ja Kuopion konservatorio. Kansalaisopiston kurssit ja konservatorion musiikinopetus tarjoavat monipuolisia mahdollisuuksia kuntalaisille harrastaa ja oppia uusia taitoja. Näiden toimintojen jatkuvuus ja kehittäminen on tärkeää, sillä ne rikastuttavat kuntalaisten elämää, vahvistavat hyvinvointia ja lisäävät koulutilojen käyttöastetta. Kouluilla on myös koulupäivän jälkeen kiinteästi koulupäivään nivellettynä toimintana koululaisille iltapäivätoimintaa sekä harrastamisen Suomen mallin mukaisia harrastusryhmiä.

Kouluvuoden työn päättymisen jälkeen Matti Lohen koululla toimii koululaisten kesäkerho kesäkuun ajan. Tätä palvelua myös Pohjois-Savon hyvinvointialue ostaa rautalampilaisten erityislasten tarpeisiin.

Kumpaankin kouluun mahtuisi nykyistä merkittävästi enemmän kouluajan ulkopuolista toimintaa.

Liikuntahallin käyttö

Koulukiinteistössä olevan liikuntahallin monipuolinen käyttö on merkittävä hyvinvointitekijä Rautalammin kuntalaisille. Urheiluseurat hyödyntävät liikuntahallia laajasti, mikä tukee

kuntalaisten fyysistä aktiivisuutta ja yhteisöllisyyttä. Liikuntahallin käyttöaste on korkea, ja se tarjoaa tiloja monille eri urheilulajeille ja -ryhmille. Tämä edistää kuntalaisten terveyttä ja hyvinvointia, ja on olennainen osa kunnan liikuntapalveluiden tarjontaa. Liikuntahallissa järjestetään myös satunnaisesti juhlia ja kulttuuritilaisuuksia. Liikuntahallia on lisäksi mahdollista vuokrata yksityiskäyttöön. Liikuntahallin vuokra kuntalaisille ja paikallisille seuroille ja järjestöille on hyvin edullinen. Järjestöille ja seuroille kaksi viikkovuoroa ovat maksuttomat.

Yhteenveto koulutiloista ja niiden käytöstä

Rautalammin kunnan koulutilojen käytön tehokkuudessa on parantamisen varaa. Nykyiset tilat eivät ole täysin optimaalisessa käytössä, ja oppilasmäärien väheneminen vaikeuttaa tilojen täysimääräistä hyödyntämistä. Yhden koulun malli voisi parantaa tilojen käytön tehokkuutta ja vähentää ylläpitokustannuksia.

Koulutilojen monikäyttöisyys on kuitenkin merkittävä etu kunnalle. Sisä-Savon kansalaisopiston ja Kuopion konservatorion toiminta sekä liikuntahallin monipuolinen käyttö seura- ja harrastustoimintaan lisäävät tilojen käyttöarvoa ja tarjoavat kuntalaisille laajasti mahdollisuuksia harrastaa ja osallistua eri aktiviteetteihin. Nämä toiminnot tukevat kuntalaisten hyvinvointia ja yhteisöllisyyttä.

Kouluverkkoselvityksen jatkotarkasteluissa on tärkeää ottaa huomioon tilojen monikäyttöisyyden ja yhteisöllisten toimintojen säilyttäminen, samalla kun pyritään parantamaan tilojen käytön tehokkuutta ja taloudellista kestävyyttä.

Alueellinen saavutettavuus ja koulumatkat

Alueellinen saavutettavuus ja koulumatkojen pituudet vaikuttavat oppilaiden arkeen ja hyvinvointiin. Nykyisellään pisimmät matkat Kerkonjoen koululle ovat noin 10 kilometrin luokkaa. Matti Lohen koululle pisimmät matkat ovat noin 30 kilometrin luokkaa. Jos Kerkonjoen koulu lakkaisi, pisimmät matkat Kerkonjoen koulun nykyisillä oppilailla Matti Lohen koululle olisivat noin 30 kilometrin luokkaa. Koulumatka olisi siis aiempaa merkittävästi pitempi, mutta ei kohtuuton.

Tällä hetkellä koulukuljetukset kahteen yksikköön on hoidettu tehokkaasti, kun sama kalusto ja reitistö palvelevat kumpaakin koulua. Kuljetusten laskutus perustuu ajettuihin kilometreihin, ei oppilasmäärään. Koulujen mahdollinen yhdistäminen ei lisäisi kuljetuskustannuksia, päinvastoin joistakin pohjoispuolen poikittaisista kuljetuksista voitaisiin luopua, mikä voisi tuoda pienen säästön kuljetuskustannuksiin. Kokonaisuutta ajatellen kustannussäästö ei kuitenkaan olisi olennainen. Toisaalta kuljetuskustannukset eivät liioin olennaisesti kasvaisi, jos koulut yhdistettäisiin.

Pedagogiset seikat

Pedagogisen tarkoituksenmukaisuuden tarkastelussa huomioidaan valinta- ja eriyttämismahdollisuudet, kaverisuhteiden muodostumisen mahdollisuudet, koulu yhteisön turvallisuus sekä kouluarjen haavoittuvuus.

Pedagogiselta kannalta katsottuna pienet oppilasmäärät kahdessa koulussa voivat rajoittaa opetuksen monipuolisuutta ja eriyttämismahdollisuuksia. Yhdessä koulussa toimiminen voisi tarjota laajemmat mahdollisuudet eri oppiaineiden valinnaiskursseiden järjestämiseen ja erilaisten opetusmenetelmien käyttöön. Opettajien yhteistyö ja ammatillinen kehittyminen voivat myös hyötyä suuremmasta yhteisöstä. Samoin koulupäivän jälkeen sijoittuvat harrastusmahdollisuudet olisivat yhden koulun ratkaisussa oppilaiden kannalta laajemmat.

Pieni yksikkö ja pienet ryhmät usein koetaan turvallisiksi. Yhdysluokkamallin mukaan toimivissa kouluissa lisäksi lapset oppivat luontevasti toimimaan eri-ikäisten oppilaiden kanssa. Oman ikäisiin kaverisuhteiden muodostuminen voi kuitenkin olla haastavaa, jos ikäluokat ovat yhden tai kahden oppilaan suuruisia. Pienet koulu yhteisöt koetaan usein turvallisiksi ja työrauhaltaan hyviksi. Pienissä ryhmissä oppilaiden yksilölliset tarpeet on helppo huomioida. Myös yhteistyö kotien suuntaan on usein pienissä yksiköissä mutkatonta ja sujuvaa.

Oppilaiden näkökulmasta on nähty haastavaksi keskelle murrosikää ajoittuva ala- ja yläkoulun nivelvaihe sekä siihen usein liittyvä koulun vaihdos. Joissakin kunnissa onkin päädytty ratkaisuun, että 4. vuosiluokan jälkeen siirrytään yhteen isoon koulu yksikköön saamaan tuntumaa sen toimintakulttuurista.

Pienissä yksiköissä kouluarki on toiminnallisesti haavoittuvaa esimerkiksi sijaisjärjestelyjen osalta. Myös erityisopetuksen saatavuus on pienissä yksiköissä usein suuria yksiköitä heikompaa. Samoin opiskelu huollon palveluja on tarjolla harvemmin. Pienen koulu yksikön vahvuudeksi toisaalta usein nähdään sen tiivis ja luonteva suhde ympäröivään yhteisöön.

Opiskelu huoltopalvelut

Opiskelu huoltopalvelut, kuten kouluterveydenhuolto, psykologipalvelut ja kuraattoripalvelut, ovat tärkeitä oppilaiden kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukemisessa. Nykyisellään hyvinvointialue tuottaa opiskelu huoltopalvelut. Koulupsykologipalveluiden tuottamisessa hyvinvointialueella on mittavia ongelmia koko maakunnassa. Hyvinvointialue on harmonisoinut kuraattoripalveluiden mitoitusta maakunnan laajuisesti, mikä Rautalammilla on tarkoittanut palvelun vähenemistä. Kouluterveydenhoitajan palvelun saatavuus kokonaisuutena on hyvä.

Kahden koulun malli asettaa haasteita opiskelu huoltopalveluiden saatavuudelle ja kattavuudelle. Yhdessä koulussa toimiminen mahdollistaisi opiskelu huoltopalveluiden keskittämisen ja resurssien tehokkaamman käytön, mikä parantaisi palveluiden laatua ja

saavutettavuutta. Tällä hetkellä palvelujen saatavuus Kerkonjoen koulussa on olennaisesti heikompi kuin Matti Lohen koulussa.

Yhteenveto

Rautalammin kunnan nykyinen kouluverkko kahden perusopetuksen koulun mallilla ei ole taloudellisesti kestävä pitkällä aikavälillä. Oppilasmäärän lasku, syntyvyyden aleneminen ja muuttoliike määrittävät perusopetuspalvelun tuottamisen rajoja. Kuljetusoppilaiden määrä, henkilöstökulujen hallinta, koulutilojen kunnossapito ja saavutettavuus ovat kaikki keskeisiä tekijöitä, jotka tulee ottaa huomioon päätöksenteossa. Pedagogiset seikat ja opiskeluhoitopalveluiden parantaminen korostavat yhden laadukkaan kouluyksikön etuja. Näin voidaan varmistaa, että oppilaat saavat parasta mahdollista opetusta ja tukea tulevaisuudessa.

5. Kuntarajat ylittävä yhteistyö perusopetuksessa

Rautalammin kunnan perusopetuksen kehittämisessä kuntarajat ylittävä yhteistyö voi tarjota merkittäviä mahdollisuuksia ja etuja. Vaikka nykytilanteessa varsinaista opetuksellista yhteistyötä ei ole, kunta osallistuu aktiivisesti erilaisiin kehittämishankkeisiin naapurikuntien kanssa. Tässä luvussa tarkastelemme yleisellä tasolla nykyistä yhteistyötä ja hahmottelemme mahdollisia tulevaisuuden yhteistyömalleja.

Nykytilanne

Kehittämisyhteistyö

Rautalammin kunta on mukana monissa kehittämishankkeissa, jotka vahvistavat opetuksen ja oppimisympäristöjen laatua. Näitä hankkeita toteutetaan yhteistyössä lähikuntien ja alueellisten toimijoiden kanssa. Kehittämishankkeiden avulla pyritään muun muassa parantamaan opetuksen laatua, lisäämään digitaalisten oppimisympäristöjen käyttöä, selkeyttämään koulun prosesseja, vahvistamaan oppimisen tukea sekä edistämään opettajien ammatillista kehittymistä.

Vaikka varsinaista opetuksellista yhteistyötä ei tällä hetkellä ole, kehittämishankkeet luovat pohjaa tiiviimmälle yhteistyölle tulevaisuudessa. Yhteiset hankkeet tarjoavat myös mahdollisuuden verkostoitua ja vaihtaa hyviä käytäntöjä, mikä voi johtaa syvempään yhteistyöhön opetuksen järjestämisessä.

Tulevaisuuden yhteistyömahdollisuudet

Yhteiset opettajat

Yksi mahdollinen yhteistyömuoto on yhteisten opettajien käyttö naapurikuntien kouluissa. Tämä voisi koskea erityisesti aineopettajia, joiden tarve on vähenevä oppilasmäärän laskiessa voimakkaasti. Yhteisten opettajien käyttö mahdollistaisi opetuksen laadun parantamisen ja erikoisosaamisen hyödyntämisen laajemmin. Esimerkiksi valinnaisten kielten ja muiden pienen tuntimäärän oppiaineiden opettajia voitaisiin jakaa useiden kuntien kesken, mikä parantaisi opetuksen saatavuutta ja laatua.

Verkon yli annettava opetus

Digitaalisten oppimisympäristöjen kehittyessä verkon yli annettava opetus tarjoaa uusia mahdollisuuksia kuntarajat ylittävälle yhteistyölle. Verkkokurssit ja etäopetus mahdollistavat oppilaille laajemman kurssivalikoiman ja eriytetyn opetuksen. Opettajat voivat pitää oppitunteja useille kouluille samanaikaisesti, ja oppilaat voivat osallistua kursseille riippumatta fyysisestä sijainnistaan. Tämä malli vähentäisi myös matkustustarvetta ja olisi kustannustehokas ratkaisu erityisesti harvaan asutuilla alueilla.

Tällä hetkellä opetus- ja kulttuuriministeriön linjaus ja tulkinta perusopetuslaista ei kuitenkaan salli verkon yli annettavaa opetusta perusopetuksessa muutoin kuin rajallisesti esimerkiksi harvinaisten kielten opetuksessa.

Koulujen lopettaminen ja oppilaiden kuljettaminen

Yksi radikaaleimmista mutta mahdollisesti tarpeellisista yhteistyömuodoista on koulujen lopettaminen jostakin kunnasta ja oppilaiden kuljettaminen toiseen kuntaan. Tämä voisi olla järkevää tapauksissa, joissa oppilasmäärät ovat niin pieniä, että itsenäisen koulun ylläpito ei ole taloudellisesti kestävä. Oppilaiden keskittäminen suurempiin yksiköihin voisi parantaa opetuksen laatua ja tarjota laajemmat oppimismahdollisuudet ja monipuolisemmat valinnanmahdollisuudet. Tällainen ratkaisu vaatisi huolellista suunnittelua, erityisesti oppilaiden koulumatkojen ja saavutettavuuden osalta, mutta se voisi olla merkittävä askel kohti kestävä ja laadukasta koulutusta. Kuljetuskulut nousisivat. Koulunsa menettävän kunnan elinvoimaan kielteinen vaikutus olisi merkittävä.

Yhteenveto

Rautalammin kunnan perusopetuksen kehittäminen kuntarajat ylittävän yhteistyön avulla tarjoaa monia mahdollisuuksia. Nykyinen kehittämissyhteistyö luo pohjan tulevalle yhteistyölle ja tulevaisuudessa voidaan tarkastella erilaisia malleja, kuten yhteisten opettajien käyttöä, verkon yli annettavaa opetusta ja koulujen keskittämistä.

Kuntarajat ylittävä yhteistyö voi tuoda mukanaan merkittäviä etuja, kuten kustannussäästöjä, opetuksen laadun parantamista ja laajempia oppimis- ja valinnanmahdollisuuksia oppilaille. Tällaiset yhteistyömallit vaativat kuitenkin huolellista suunnittelua ja kuntien välistä sitoutumista yhteisiin tavoitteisiin. Verkon yli toimittaessa kumppaneiden ei tarvitse sijaita lähellä toisiaan, vaan kumppanuus ja yhteistyö voivat toteutua valtakunnallisesti. Yhteistyön avulla voidaan varmistaa, että Rautalammin kunnan oppilaat saavat parasta mahdollista opetusta ja tukea tulevaisuudessa.

6. Oppilasennusteet, vaihtoehdot ja niiden arviointi

6.1 Lähtökohdat

Edellä oleva kuvaus luo yleistä taustaa perusopetuspalvelun tuottamiselle. Kunnan talouden kantokyky on väistämättä rajana toteutuvalle palvelurakenteelle ja tavalle tuottaa perusopetuspalvelua. Väestökehityksen yleinen trendi on yksiselitteinen ja Rautalammin osalta haasteita tuottava ja ratkaisuja edellyttävä.

Seuraavissa kappaleissa on ensin väestötrendin konkreettisenä toteutumana tiivistys oppilaisennusteista kouluittain ja koko kunnassa 2040-luvun alkuun saakka. Sen jälkeen on kuvaus kahdeksasta eri vaihtoehdosta tuottaa perusopetuspalvelua. Vaihtoehtoja arvioidaan kuudesta eri näkökulmasta. Jotkin vaihtoehdot eivät ratkaise taloushaastetta. Joissakin vaihtoehtoissa talouden haaste kevenee vain pitemmällä aikavälillä. Siksi tarkastelussa on vielä erikseen kaksi vaihtoehtoa, joiden talousvaikutukset toteutuisivat lyhyellä aikavälillä, mikä Rautalammin kunnan nykyisessä taloustilanteessa on välttämätöntä.

6.2 Oppilasennusteet

Alla olevista taulukoista konkretisoituu Rautalammin kunnan perusopetuksen oppilasmäärän merkittävä lasku tulevina vuosina. Vuodesta 2023 vuoteen 2040 oppilasmäärä laskee noin 65%. Tulevaisuutta linjaavia päätöksiä palvelurakenteessa tulisi tehdä pikimmiten.

Kerkonjoen koulu

lk	2022-2023	2023-2024	2024-2025	2025-2026	2026-2027	2027-2028
Esik.	4	3	1	3	1	2
1.	3	4	3	1	3	1
2.	3	3	4	3	1	3
3.	4	3	3	4	3	1
4.	4	4	3	3	4	3
5.	0	4	4	3	3	4
6.	9	0	4	4	3	3
	27	21	22	21	18	17

lk	2028-2029	2029-2030	2030-2031	2031-2032	2032-2033	2033-2034
Esik.	2	2	1	2	2	2
1.	2	2	1	1	2	2
2.	1	2	2	1	1	2
3.	3	1	2	2	1	1
4.	1	3	1	2	2	1
5.	3	1	3	1	2	2
6.	4	3	1	3	1	2
	16	14	11	12	11	12

lk	2034-2035	2035-2036	2036-2037	2037-2038	2038-2039	2039-2040	2040-2041
Esik.	2	2	1	1	1	2	1
1.	2	2	2	1	1	1	2
2.	2	2	2	2	1	1	1
3.	2	2	2	2	2	1	1
4.	1	2	2	2	2	2	1
5.	1	1	2	2	2	2	2
6.	2	1	1	2	2	2	2
	12	12	12	12	11	11	10

Matti Lohen koulu

	2022-2023	2023-2024	2024-2025	2025-2026	2026-2027	2027-2028
LK						
1.	17	23	16	16	11	8
2.	26	17	23	16	16	11
3.	18	26	17	23	16	16
4.	31	18	26	17	23	16
5.	18	31	18	26	17	23
6.	20	18	31	18	26	17
7.	35	20	18	31	18	26
8.	32	35	20	18	31	18
9.	27	32	35	20	18	31
valo		9	6	6	6	6
	224	229	210	191	182	172

	2028-2029	2029-2030	2030-2031	2031-2032	2032-2033	2033-2034
LK						
1.	10	16	7	7	8	7
2.	8	10	16	7	7	8
3.	11	8	10	16	7	7
4.	16	11	8	10	16	7
5.	16	16	11	8	10	16
6.	23	16	16	11	8	10
7.	17	23	16	16	11	8
8.	26	17	23	16	16	11
9.	18	26	17	23	16	16
valo	6	6	6	6	6	6
	151	149	130	120	105	96

	2034-2035	2035-2036	2036-2037	2037-2038	2038-2039	2039-2040	2040-2041
LK							
1.	8	8	8	7	8	7	6
2.	7	8	8	8	7	8	7
3.	8	7	8	8	8	7	8
4.	7	8	7	8	8	8	7
5.	7	7	8	7	8	8	8
6.	16	7	7	8	7	8	8
7.	10	16	7	7	8	7	8
8.	8	10	16	7	7	8	7
9.	11	8	10	16	7	7	8
valo	6	6	6	6	6	6	6
	88	85	85	82	74	74	73

Kaikki perusopetuksen oppilaat yhteensä

	2022-2023	2023-2024	2024-2025	2025-2026	2026-2027	2027-2028
Esik.	25	19	17	14	9	12
1.	23	27	19	17	14	9
2.	28	20	27	19	17	14
3.	21	29	20	27	19	17
4.	32	22	29	20	27	19
5.	20	35	22	29	20	27
6.	29	18	35	22	29	20
7.	41	29	18	35	22	29
8.	30	35	29	18	35	22
9.	30	35	35	29	18	35
valo	17	9	6	6	6	6
	296	278	257	236	216	210

	2028-2029	2029-2030	2030-2031	2031-2032	2032-2033	2033-2034
Esik.	18	11	8	10	9	10
1.	12	18	11	8	10	9
2.	9	12	18	11	8	10
3.	14	9	12	18	11	8
4.	17	14	9	12	18	11
5.	19	17	14	9	12	18
6.	27	19	17	14	9	12
7.	20	27	19	17	14	9
8.	29	20	27	19	17	14
9.	22	29	20	27	19	17
valo	6	6	6	6	27	19
	193	182	161	151	154	137

	2034-2035	2035-2036	2036-2037	2037-2038	2038-2039	2039-2040	2040-2041
Esik.	10	10	8	9	8	8	6
1.	10	10	10	8	9	8	8
2.	9	10	10	10	8	9	8
3.	10	9	10	10	10	8	9
4.	8	10	9	10	10	10	8
5.	11	8	10	9	10	10	10
6.	18	11	8	10	9	10	10
7.	12	18	11	8	10	9	10
8.	9	12	18	11	8	10	9
9.	14	9	12	18	11	8	10
valo	17	14	9	12	18	11	8
	128	121	115	115	111	101	96

6.3 Kahdeksan toimintavaihtoehtoa ja kuusi arvioinnin näkökulmaa

Rautalammin kunnassa on käyty ideoivaa ja arvioivaa kuntalaiskeskustelua kahdeksasta erilaisesta vaihtoehdosta toteuttaa perusopetusta tulevaisuudessa. Näitä vaihtoehtoja on arvioitu kuudesta eri näkökulmasta. Arvioinnin näkökulmina ovat

- talous
- pedagoginen tarkoituksenmukaisuus ja toimivuus
- lapsivaikutukset
- henkilöstöpoliittinen näkökulma
- elinvoima
- ympäristö

Arvioitavat vaihtoehdot ovat

- nykytilan jatkaminen
- Kerkonjoen koulun sulkeminen
- yhdysluokat
- yhteiset opettajat usean kunnan alueella
- nykyrakenteella toimiva koulu hybridisti usean kunnan alueella
- UKK3.0-malli, jossa toteutetaan opetusta monialaisin oppimiskokonaisuuksin ilman oppiaine- ja oppituntisidonnaisuutta verkon yli usean kunnan alueella
- yläkoulun sulkeminen Matti Lohen koululta
- alakoulun joidenkin oppilaiden siirtäminen Matti Lohen koululta Kerkonjoen koululle

Arviointiin ovat osallistuneet Rautalammin pyöreän pöydän prosessin osallistujina koulun henkilöstön edustus, huoltajien edustus, varhaiskasvatuksen huoltajien edustus, hyvinvointilautakunnan edustus sekä kunnan sivistyshallinnon edustus. Lisäksi nuorisovaltuusto on laajasti keskustellen tehnyt oman arvionsa.

Seuraavaan on tiivistetty pääkohdat vaihtoehtojen arvioinnista. Talouden näkökulman arvioinnissa on kunnan nykyisessä taloustilanteessa olennaista arvioida vaihtoehdon kyvykkyys tuottaa taloudellista säästöä lyhyellä aikavälillä.

6.4 Nykyisellä rakenteella jatkaminen

Talouden näkökulma

Talouden näkökulmasta nykyisellä rakenteella jatkaminen ei ole realistinen vaihtoehto; kunnan talouden kantokyky ei kestä nykyistä rakennetta. Pitkällä aikavälillä malli ei ole mielekäs lapsimäärän laskiessa voimakkaasti.

Pedagoginen tarkoituksenmukaisuus ja toimivuus

Myönteisinä huomioina on nostettu lapsen saama riittävä ja yksilöllinen huomio pienissä opetusryhmissä, pieniin ryhmiin liitetty turvallisuuden kokemus. Pohdintaa herättivät vertaisuuskokemuksen ja kaverisuhteiden synty pienissä ryhmissä, valinnaisuuden haasteet sekä yläkoulun organisoimisen haaste.

Lapsivaikutusten näkökulma

Lapsen oikeus oppimiseen ja kehittymiseen säilyy ja toteutuu. Koulun läheisyys on lapselle hyvä vaihtoehto. Pieni koulu yhteisö koetaan usein turvalliseksi. Yhdenvertaisuus toteutuu saavutettavuuden ulottuvuudella, mutta yhdenvertaisuus ei toteudu täysin valinnaisuudessa.

Henkilöstöpoliittinen näkökulma

Henkilöstön näkökulmasta haasteena on opetusvelvollisuuksien täytyminen. Henkilöstön saatavuuden haaste korostuu, jos tuntimäärät pienenevät alle viran opetusvelvollisuuden. Arjen organisoimisen joustamattomuus korostuu, mitä pienempiä kouluyksiköt ovat. Pienet yksiköt myös ovat arjen toiminnoissa haavoittuvia. Vanhan rakenteen jatkuvuus toisi kuitenkin lyhyellä aikavälillä turvallisuuden tunnetta ja kokemuksen vakaasta arjesta. Pienissä yksiköissä erityisopetuksen saatavuus on suuria yksiköitä heikompi.

Elinvoiman näkökulma

Elinvoiman näkökulmasta koulu lähipalveluna tukee elinvoiman säilymistä.

Ympäristönäkökulma

Nykyrakenteella tilojen käyttö on tehotonta. Pitkällä aikavälillä oppilasmäärän pienentyessä tilakysymys korostuu entisestään. Kuljetustarpeet säilyvät ennallaan.

6.5 Kerkonjoen koulu lakkaa

Talouden näkökulma

Ratkaisu toisi säästöä lyhyellä aikavälillä henkilötyövuosina 2–3 henkilötyövuotta. Pitkällä aikavälillä pelkkä alakoulujen tarkastelu ei ratkaise aineenopetuksen haasteita. Kerkonjoen koulun kiinteistön jääminen tyhjilleen loisi kunnan talouteen merkittävän haasteen alaskirjauksena, ellei kiinteistölle löydy mielekästä jatkokäyttöä.

Pedagoginen tarkoituksenmukaisuus ja toimivuus

Vertaisuuden kokemus ryhmissä voisi toteutua kaikille oppilaille oman ikäluokan kanssa. Ratkaisu tarjoaisi turvallisen ja jatkuvan oppimisympäristön koko koulu-uran ajaksi, myös nivelvaiheeseen ala- ja yläkoulun välille. Ryhmät olisivat edelleen suhteellisen pienet. Yläkoulun aineenopetuksen organisoimisen haasteet ja pienten ryhmien valinnaisuuden haasteet säilyisivät.

Lapsivaikutusten näkökulma

Osalla oppilaista koulumatka pitenisi, mutta kenenkään koulumatkasta ei tulisi kohtuuton. Suhteellisen pienet luokkakoot säilyisivät edelleen. Yhden koulun mallissa lapsen koulu-

urassa on jatkuvuutta, mikä edesauttaa turvallisuuden kokemusta. Valinnaisuuden mahdollisuudet monipuolistuisivat. Lapsen oikeus oppimiseen ja kasvuun siis voidaan taata. Yhdenvertaisuus toteutuu yhden yksikön mallissa vahvemmin kuin kooltaan selvästi erilaisten yksiköiden mallissa. Erityisopetuksen ja opiskeluhuollon palvelujen saatavuus olisi kaikille oppilaille yhtäläinen. Koulupäivään niveltyvät harrastusmahdollisuudet olisivat yhtäläisesti saatavilla.

Henkilöstöpoliittinen näkökulma

Opettajien opetusvelvollisuuksien täyttymisen haaste ei ratkea. Aineenopetuksen osalta rekrytointihaasteet säilyvät. Pienissä yksiköissä arjen organisoiminen voi olla joustamatonta, mikä konkretisoituu esimerkiksi lukujärjestyksen kokoamisessa. Matti Lohen koululla lyhyellä aikavälillä malli tukee henkilöstön jatkuvuuden kokemusta, mikä voi tukea turvallisuuden kokemusta.

Elinvoimanäkökulma

Kunnan pohjoispuolen kylien elinvoima heikkenee, erityisesti Kerkonkoskella. Koulun lakkaaminen vaikeuttaisi asuntomarkkinaa entisestään.

Ympäristönäkökulma

Tilojen käyttö olisi edelleen suhteellisen tehotonta. Kerkonjoen koulun kiinteistölle pitäisi kehittää vakavasti otettava jatkokäyttö. Hyväkuntoisella kiinteistöllä on huoletonta käyttöaika luvassa nelisenkymmentä vuotta.

6.6 Yhdysluokkaopetus

Talouden näkökulma

Yhdysluokkaopetuksen toteuttaminen kasvattaa keskimääräistä ryhmäkokoja, mikä talouden näkökulmasta on myönteinen asia. Tällä hetkellä merkittävä osa alakoulun ikäluokista on noin 20 oppilasta, jolloin yhdysluokkaopetus ei ole lyhyellä aikavälillä laajasti realistinen ratkaisuvaihtoehto. Niiden ikäluokkien osalta, joissa yhdysluokkaopetus on mielekäs vaihtoehto, sen taloudelliset vaikutukset voidaan saavuttaa lyhyellä aikavälillä. Yläkoulussa yhdysluokkaopetuksessa on aineenopetuksessa haasteita luonteeltaan kumuloituvissa oppiaineissa; opettajan eriyttämistaito korostuu.

Pedagoginen tarkoituksenmukaisuus ja toimivuus

Yhdysluokkaopetus edellyttää opettajalta eriyttämisen taitoa. Yhdysluokkaopetuksesta tulee haastavaa, jos samaan ryhmään yhdistettyjä luokka-asteita on useita. Eri oppiaineet taipuvat yhdysluokkaopetukseen eri tavoin. Yhdysluokkaopetus voi arvokkaalla tavalla jalostaa oppilaiden sosiaalisia taitoja.

Yhdysluokkaopetus voi luoda tilaa vertaisuuden kokemukselle ryhmässä. Ratkaisu voi taata jatkuvuutta ja turvallisuuden kokemuksen tutussa ryhmässä.

Lapsivaikutusten näkökulma

Yhdysluokkaopetus voi olla merkityksellinen tapa taata koulutuksen saavutettavuutta. Yhdysluokkaopetus saattaa antaa mahdollisuuden sosiaalisten taitojen monipuoliseen jalostumiseen. Oppimisen ja kehittymisen oikeuden näkökulmasta olennaista on opettajan taito eriyttää opetusta yhdysluokkaopetuksessa.

Henkilöstöpoliittinen näkökulma

Yhdysluokkaopetus vaatii opettajalta kykyä jäsentää omaa toimintaa selkeästi ryhmän tarpeiden mukaan. On opettajan työn jäsentämisen kannalta haaste, jos samassa ryhmässä on hyvin monia luokka-asteita. Ratkaisussa voi tulla arjen lukujärjestysaasteita niin kuin yleensä pienissä yksiköissä niiden joustamattomuuden takia. Yhdysluokat eivät ratkaise opettajien opetusvelvollisuuden kertymisen haastetta. Henkilöstön saatavuuden haaste säilyy.

Elinvoimanäkökulma

Lähikoulun säilyminen on elinvoimaa tukeva tekijä.

Ympäristönäkökulma

Tilojen käyttö säilyy tehottomana, ja kuljetustarpeet säilyvät ennallaan.

6.7 Yhteiset opettajat usean kunnan alueella

Talouden näkökulma

Pitkällä aikavälillä malli ei ratkaise ikäluokkien ja opetusryhmien pienenemiseen liittyvää kustannushaastetta. Malli lisää kunnalle korvattavia matkakuluja, jotka vuositasolla voivat olla merkittäviä. Malli saattaa ratkaista yläkoulun aineenopetuksen haasteen, jos löytyy kumppani, jolla olisi yhteensopiva kysyntä tai tarjonta aineenopetuksesta. Malli ei ratkaise lyhyellä aikavälillä perusopetuksen tuottamisen taloudellista haastetta.

Pedagoginen tarkoituksenmukaisuus ja toimivuus

Jos hyvin pienet opetusryhmät jatkavat, vertaisuuden kokemus ja hyvien kaverisuhteiden muodostuminen eivät välttämättä toteudu. Pienet ryhmät voivat kuitenkin tarjota turvallisen oppimisympäristön. Valinnaisuuden haasteet korostuvat pienissä ryhmissä.

Malli tarjoaa opettajalle mahdollisuuden keskittyä oman osaamisensa ytimeen.

Lapsivaikutusten näkökulma

Lähellä toimiva koulu on lapsen kasvulle merkityksellinen. Pieni kouluyhteisö usein koetaan turvalliseksi. Oikeus oppimiseen, kasvuun ja kehitykseen toteutuu hyvin. Valinnaisuuksien toteutumisen osalta malli ei kuitenkaan ole lapsen edun mukainen.

Lapsen oikeudet toteutuvat hyvin koulutuksen saavutettavuuden osalta, mutta eivät yhtä vahvasti yhdenvertaisuuden osalta.

Henkilöstöpoliittinen näkökulma

Arjen käytännöllinen organisointi voi olla haastavaa, jos pitää sovittaa usean kunnan, usean koulun ja usean koulumuodon rajat yhteen lukujärjestyskokonaisuuteen. Malli voi helpottaa opettajien opetusvelvollisuuksien kertymisen haastetta, jos löytyy kuntakumppaneita, joiden tarpeet ja tarjonta osuvat yhteen. Henkilöstön saatavuus säilyy edelleen haasteena; matkustamista sisältävä työ ei välttämättä ole etu rekrytointitilanteessa.

Elinvoimanäkökulma

Säilyvä lähikoulu tukee alueen elinvoimaa.

Ympäristönäkökulma

Tilojen käyttö säilyy tehottomana. Oppilaiden kuljetustarpeet säilyvät ennallaan. Opettajien lisääntyvistä matkoista tulee lisää ympäristötaakkaa.

6.8 Koulun arjen nykyrakenteella hybridisti usean kunnan alueella toimiva koulu

Talouden näkökulma

Malli voisi tuoda nopeastikin säästöä henkilöstökuluihin. Verkon yli toimimalla voitaisiin saada kokoon yhtä toimipaikkaa suurempia opetusryhmiä.

Pedagoginen tarkoituksenmukaisuus ja toimivuus

Opetus- ja kulttuuriministeriön nykyinen tulkinta perusopetuslaista ei salli etäopetusta kuin oppilasmäärältään hyvin pienissä oppiaineissa. Silloinkin malli sitoo opettajastatuksella varustetun henkilön jokaiseen opetuspisteeseen.

Malli voisi taata vertaisuuden kokemuksen kooltaan kasvavissa opetusryhmissä. Jatkuvuus voisi luoda turvallisuuden kokemusta. Malli vaatii hybridiopetuksen taitoa. Valinnaisuuden mahdollisuudet laajenevat.

Lapsivaikutusten näkökulma

Lähellä sijaitseva koulu on lapselle kasvun tuki. Pieni, turvallinen oppimisyhteisö voisi säilyä, sitä täydentäisi ja rikastaisi virtuaalinen ryhmä. Koulun saavutettavuuden näkökulmasta lapsen oikeudet toteutuvat. Usean kunnan alueelta koottu kokonaisoppilasmäärä voisi

mahdollistaa pientä koulua monipuolisemman valinnaisuuden. Malli on siis vahva myös yhdenvertaisuuden näkökulmasta.

Henkilöstöpoliittinen näkökulma

Usean kunnan, usean koulun ja mahdollisesti usean koulumuodon arjen yhteensovittaminen voi olla haastavaa. Opetusvelvollisuuden täyttymisestä voi edelleen tulla haaste pienen tuntimäärän oppiaineissa. Yhden kunnan oma henkilöstömäärä vähenisi. Verkon yli toimiminen vaatisi henkilöstön kouluttamista virtuaaliseen oppimisen ympäristöön. Malli ei suoraan ratkaise henkilöstön saatavuuden ongelmaa.

Elinvoimanäkökulma

Lähikoulun säilyminen tukee elinvoimaa.

Ympäristönäkökulma

Tilojen käyttö olisi edelleen tehotonta. Kuljetustarpeet voivat vähentyä, jos oppilas sijoittuu lähimpään kouluun nauttimaan hybridiopetusta.

6.9 UKK3.0

Talouden näkökulma

Malli voi olla pitkällä aikavälillä taloudellisesti kestävä, jos onnistutaan luomaan vuorovaikutusrakenne ja toimintakulttuuri, jossa virtuaalisesta rajasta ei tule este. Malli vaatii pitkän kehittäjäajan, eivätkä mahdolliset talousvaikutukset toteudu lyhyellä aikavälillä. Malli vaatii mittavat teknologiainvestoinnit.

Pedagoginen tarkoituksenmukaisuus ja toimivuus

Malli takaa sosiaalisesti monipuoliset oppimisryhmät ja -ympäristöt. Malli takaa turvallisen lähiyhteisön ja antaa samalla mahdollisuuden pienkoulu laajempiin ikäluokan vertaissuhteisiin. Malli laajentaa valinnaismahdollisuuksia ja keventää oppikirjasidonnaisuutta. Malli vastaa erinomaisesti opetussuunnitelman perusteiden tiedon- ja oppimiskäsitystä.

Malli vaatii opettajilta taitoa toimia virtuaalisessa ympäristössä. Malli vaatii mittavaa henkilöstön täydennyskouluttamista.

Lapsivaikutusten näkökulma

Lähikoulun säilyminen on kasvulle tärkeä tuki. Pienen, tutun yhteisön säilyminen koetaan usein arvokkaaksi. Virtuaalinen ryhmä laajentaa sosiaalisten suhteiden muodostumisen mahdollisuutta. Erityistä huomiota on kiinnitettävä oppilaiden tarvitseman tuen riittävyteen ja saatavuuteen monipaikkaisessa kouluarjessa.

Koulutuksen saavutettavuuden ja yhdenvertaisuuden näkökulmista mallissa on merkittäviä vahvuuksia.

Henkilöstöpoliittinen näkökulma

Kouluarjen organisoinnin haasteet helpottuvat merkittävästi. Opettajien opetusvelvollisuuden haaste ylittyy.

Mittava muutos voi olla kuormitustekijä. Koulun oma henkilöstö vähenisi, kun koulu toimisi verkostona usean kunnan alueella.

Malli vaatii laajaa täydennyskoulutusta it-avusteiseen oppimisen ohjaamiseen, yhteisopettajuuteen ja laajojen sisältökokonaisuuksien kehittämiseen ja tuottamiseen.

Elinvoimanäkökulma

Säilyvä lähikoulu takaa ja tukee elinvoimaa. Uusi innovaatio luo myönteistä kuntakuva.

Ympäristönäkökulma

Tilojen käyttö säilyy tehottomana. Malli voi vähentää kuljetustarvetta, kun oppilas voi nauttia oppimista lähimmässä koulutilassa.

6.10 Yläkoulu kunnassa lakkaa

Talouden näkökulma

Nykyisellä oppilasmäärällä yläkoulun lopettaminen ei vielä ole ajankohtaista. Malli lisäisi kuljetuskuluja merkittävästi, kun ala- ja yläkoulun kuljetukset pitäisi eriyttää.

Pedagoginen tarkoituksenmukaisuus ja toimivuus

Malli mahdollistaisi vertaisuuden kokemuksen ja monipuolisten kaverisuhteiden muodostumisen pienten ikäluokkien lapsille, kun usean kunnan ikäluokat olisivat yhdessä. Malli lisäisi valinnaisuuden mahdollisuuksia. Pidentyvät koulumatkat voisivat olla haaste.

Malli toisi haasteita lukio-opetuksen järjestämiselle yhteisten opettajien osalta.

Lapsivaikutusten näkökulma

Osalla oppilaista koulumatkat pitenisivät merkittävästi. Iso yläkoulu takaisi laajan valinnaisainetarjonnan. Koulutuksen saavutettavuuden näkökulmasta pitkät koulumatkat voisivat olla haaste. Yhdenvertaisuuden näkökulmasta valinnaismahdollisuudet olisivat etu.

Henkilöstöpoliittinen näkökulma

Oma henkilöstö vähenisi merkittävästi. Opetusvelvollisuuksien täyttymisen haaste ratkeaisi aineenopetuksen osalta yläkoulun siirtyessä toisen kunnan vastuulle. Henkilöstön saatavuus säilyisi edelleen haasteena. Malli loisi haastetta lukion opetuksen järjestämiseen, kun perusopetuksella ja lukiolla on yhteisiä opettajia.

Elinvoimanäkökulma

Yläkoulun puuttuminen kunnasta olisi erittäin heikko elinvoimasignaali. Asuntomarkkina koko kunnan alueella heikkenisi entisestään.

Ympäristönäkökulma

Tilojen käyttö muuttuisi entistä tehottomammaksi. Malli lisäisi merkittävästi oppilaskuljetuksia ja niiden päästöjä.

6.11 Matti Lohen koululta siirtyä oppilaita Kerkonjoen koululle

Talouden näkökulma

Jos siirtyvä oppilasmäärä olisi niin suuri, että Matti Lohen koulun henkilöstömäärää voisi vähentää, malli toisi lyhyellä aikavälillä säästöä. Säästön edellytyksenä kuitenkin olisi, että siirtyvien oppilaiden koulumatkat voitaisiin hoitaa nykyisellä kuljetusrakenteella, jotta kuljetuskulut eivät kasvaisi. Tämä edellyttäisi Matti Lohen koululla olemassa olevien opetusryhmien hajottamista ja uudelleen kokoamista Kerkonjoen koululla yhdysluokaksi.

Pedagoginen tarkoituksenmukaisuus ja toimivuus

Jos olemassa olevia opetusryhmiä jouduttaisiin muotoilemaan uudelleen, se voisi olla oppilaiden kaverisuhteiden kannalta haaste. Opetus Kerkonjoen koululla olisi todennäköisesti edelleen yhdysluokkaopetusta.

Malli ei ratkaisisi pitkällä aikavälillä aineenopetuksen järjestämisen haastetta.

Lapsivaikutusten näkökulma

Särkyvät kaverisuhteet voisivat olla rasite. Osalla oppilaista koulumatkat pitenisivät merkittävästi. Kerkonjoen koulun yhteisön pienuus voisi joillekuille oppilaille olla arvokas ja tarpeellinen oppimisen resurssi. Oppimisen ja kehittymisen oikeus toteutuisi. Opiskeluhuollon ja erityisopetuksen saatavuuden erilaisuus Kerkonjoen koululla Matti Lohen kouluun verrattuna ei muuttuisi; tämä olisi haaste yhdenvertaisuuden näkökulmasta.

Henkilöstöpoliittinen näkökulma

Henkilöstön näkökulmasta malli jatkaisi arkea paljolti entisellään. Luokanopettajien määrä vähenisi. Pienen yksikön joustamattomuus säilyisi. Aineenopetuksen haasteet eivät ratkeaisi. Malli ei vaatisi erityistä opetussuunnitelmatyötä ja täydennyskoulutuksia.

Elinvoimanäkökulma

Säilyvät lähikoulut vahvistavat elinvoimaa.

Ympäristönäkökulma

Kuljetusten määrä ei lisääntyisi. Tilojen käyttö olisi edelleen tehotonta.

7. Esitys perusopetuspalvelujen uudesta järjestämisestä

Lyhyellä aikavälillä säästöä tuovien vaihtoehtojen syventävä tarkastelu

Edellä kuvatuista vaihtoehtoista ja niiden arvioinnista pelkistyy kuva, että lyhyellä aikavälillä taloudellista säästöä on saatavissa vain seuraavista malleista:

- Kerkonjoen koulu lakkaa
- Matti Lohen koulun alakoulusta siirtyä oppilaita Kerkonjoen koululle

Seuraavassa tarkennetaan alakoulun oppilaiden siirtymisen mahdollisuutta joko Kerkonjoen koululta Matti Lohen koululle tai Matti Lohen koululta Kerkonjoen koululle.

Talouden näkökulma

Kummassakin vaihtoehdossa on mahdollista saavuttaa säästöä henkilöstökuluista oppilasryhmien keskimääräisen koon kasvaessa. Kuljetuskulut eivät lisääntyisi, jos suunnassa kirkonkylältä Kerkonkoskelle käytettäisiin olemassa olevia kuljetuksia, sillä tällä hetkellä koulukuljetuksissa maksuperusteena ovat ajetut kilometrit, ei kulkevien oppilaiden määrä. Tämä kuitenkin tarkoittaisi, että kirkonkylän suunnasta Kerkonjoen kouluun voisi siirtyä vain oppilaita, jotka joko asuvat kirkonkylällä tai kirkonkylän ja Kerkonkosken välillä kouluauton ajoreitin varrella. Kunnan muissa osissa asuville oppilaille jouduttaisiin järjestämään kuljetukset Kerkonkoskelle erikseen, mikä kasvattaisi kuljetuskuluja nykyisestä.

Jos taas päädyttäisiin ratkaisuun, jossa Kerkonjoen oppilaat siirtyvät Matti Lohen koululle, kuljetuskulut eivät nykyisestä olennaisesti muuttuisi. Merkittävä osa Kerkonjoen koulun oppilaista on jo tällä hetkellä kuljetusoppilaita. Kuljetuskulujen korotuspainetta lievittäisi se, että osa pohjoispuolen poikittaisesta liikenteestä voitaisiin todennäköisesti lopettaa.

Jos päädyttäisiin ratkaisuun, jossa Kerkonjoen koulu lakkaa, tulee talousvaikutuksissa huomioida myös se, että osa oppilaista saattaisi siirtyä naapurikuntien kouluihin. Vuositasolla euromääräinen vaikutus kunnan talouteen mahdollisesti naapurikuntiin siirtävistä oppilaista olisi 45 000–60 000 €, jos siirtyviä oppilaita olisi esimerkiksi 3–4.

Pedagoginen näkökulma

Kerkonjoen oppilaiden siirtyminen siirtyminen Matti Lohen koululle toisi oppilaan näkökulmasta mukanaan suurempaan kouluyksikköön kuuluvia arjen tekijöitä. Siirtymävaiheessa suurimpana kysymyksenä olisi sopeutuminen uuteen ympäristöön. Opetusryhmät Matti Lohella koulujen mahdollisen yhdistymisen jälkeenkin ovat edelleen suhteellisen pienet. Ohjaajaresurssia on runsaasti saatavilla; ohjaajien määrää Matti Lohen koululla ei ole tarkoitus supistaa tässä yhteydessä. Matti Lohen koululla oppilaille olisi tarjolla Kerkonjoen koulua laajempi valinnaisaineiden tarjonta ja harrastustarjonta. Erityisopetuksen ja opiskeluhuollon palvelujen saatavuus Matti Lohen koululla on Kerkonjoen koulua parempi. Liikuntaan kannustavien tilojen tarjonta on Matti Lohen koululla parempi kuin Kerkonjoen koululla. Liikkumaan kutsuva luontoympäristö taas on Kerkonjoella vahvemmin koulun äärellä kuin Matti Lohen koululla. Koulumatkat pitenisivät osalla oppilaista, mutta koulumatkat pisimmilläänkin olisivat edelleen kohtuulliset (noin 30 km).

Matti Lohen alakoulun oppilaiden siirtyminen Kerkonjoen koululle voisi avata oppimisen kannalta myönteisiä näkymiä: esimerkiksi pienen koulu yhteisön todennäköisesti tuottaman kuuluvuuden tunteen ja työrauhan. Oppilaille voisi syntyä kokemus eri-ikäisten oppilaiden kanssa toimimisesta, mikä voi tukea sosiaalisten taitojen karttumista. Useimmille oppilailla koulumatka pitenisi nykyisestä, mutta kenenkään koulumatka ei olisi edelleenkään kohtuuton.

Kummankin koulun luontoympäristö tarjoaa rikkaan ja virikkeellisen oppimisympäristön. Kirkonkylällä koulun ulkopuoliset oppimista tukevat palvelut, esimerkiksi kirjaston, museon ja uimahallin palvelut ovat kävelyetäisyydellä.

Lapsivaikutusten näkökulma

Kummassakin vaihtoehdossa lapsen oikeus oppimiseen sekä kasvun ja kehittymisen tukeen säilyvät. Yhdenvertaisuuden näkökulmasta painottuvat koulupäivää täydentävät palvelut, esimerkiksi liikuntaympäristöt ja harrastusmahdollisuudet. Yhdenvertaisuuden näkökulmasta huomionarvoista myös on erityisopetuksen ja opiskeluhoitopalvelujen saatavuus. Yhdenvertaisuusnäkökulmasta opetuksen keskittäminen Matti Lohen koululle on vaihtoehtona vahvempi.

Henkilöstöpoliittinen näkökulma

Oppilasmäärän ja oppilasryhmien määrän väheneminen tarkoittavat opetushenkilöstön määrän vähenemistä. Opetushenkilöstön ikärakenne ei tällä hetkellä mahdollista eläköitymiseen perustuvaa ratkaisua. Perusopetuksessa alaluokilla on lukuvuonna 2024–2025 kaksi määräaikaista virkaa; näiden tehtävien päätyminen yksin riittäisi kattamaan henkilöstövähennyksen, mikäli päädyttäisiin Kerkonjoen koulun lakkauttamiseen tai oppilaiden siirtämiseen Matti Lohen koululta Kerkonjoen koululle.

Oppilasryhmät säilyisivät kummassakin ratkaisussa kooltaan pieninä tai vähintään kohtuullisina. Matti Lohen koululla opiskeluhoitopalvelujen ja erityisopetuksen saatavuus

opettajan työn tueksi on Kerkonjoen koulua parempi. Ohjaajaresurssi on kummassakin koulussa ollut hyvä. Oppimisen tuen ja kollegiaalisen tuen näkökulmista vaihtoehto opetuksen keskittämiseen Matti Lohen koululle on vahvempi.

Pienet yksiköt ovat arjen toiminnan poikkeustilanteissa haavoittuvia. Tästä näkökulmasta vaihtoehto opetuksen keskittämiseen Matti Lohen koululle on vahvempi.

Elinvoima

Elinvoiman näkökulmasta lähikoulun säilyminen tukee paikallisesti elinvoimaa. Tästä näkökulmasta oppilaiden siirtyminen Matti Lohen koululta Kerkonjoen koululle olisi puollettava ratkaisu.

Ympäristönäkökulma

Kummassakaan vaihtoehdossa kuljetustarpeet eivät lisääntyisi. Kerkonjoen koulun lakkaaminen voisi vähentää kuljetustarvetta, jos pohjoispuolen poikittaista liikennettä voitaisiin vähentää. Tilojen käyttö kummassakin mallissa säilyy tehottomana. Jos Kerkonjoen koulu lakkaisi, kiinteistöön pitäisi kehittää sopivaa toimintaa tyhjillään pitämisen välttämiseksi. Jos Kerkonjoen koululle löytyy mielekäs jatkokäyttö, koulut keskittävä ratkaisu olisi ympäristönäkökulmasta kahden yksikön mallia vahvempi. Muutoin vaihtoehdot ovat ympäristövaikutuksiltaan tasavahvat.

8. Esitys uudesta kouluverkosta ja oppilaiden lähikoulujärjestelystä

Yksi alakoulu vai kaksi alakoulua

Tämä osa tekstistä voi valmistua vasta kuntalaiskuulemisten jälkeen.

Kuvaus kuntalaisten kuulemisesta

Koulujen tulevaisuuden hahmottamista on toteutettu pitkällä aikakaarella kuntalaisia osallistaen. Talvella ja keväällä 2023 oli Kerkonjoen koululla avoimia kuntalaisiltoja. Lukuvuonna 2023–2024 noin puolen vuoden ajan toimi pyöreän pöydän työryhmä, joka ideoi ja arvioi perusopetuksen järjestämisen tulevaisuuskuvia. Työryhmällä oli neljä tapaamista, joiden teemoina olivat lähtökohdat, vaihtoehdot, vaihtoehtojen arviointi, lapsivaikutusten arvioinnin suunnittelu sekä loppuyhteenveto. Nuorisovaltuusto paneutui perusteellisesti vaihtoehtoihin ja antoi oman arvionsa talvella 2024. Lapsia ja nuoria kuultiin kouluissa

ikäryhmälle sopivin tavoin. Ulkopuolinen tutkija kokosi lapsivaikutusten arvioinnin, joka on tässä erillisenä liitteenä.

Prosessin viimeisimmät avoimet kuntalaisillat ovat elo-syyskuussa 2024: kaksi iltaa Kerkonkoskella, yksi Matti Lohen koululla ja yksi puolimatassa Puro Niemessä. Näistä illoista on henkilökohtaisesti viestitty koulujen oppilaiden huoltajille.

Kuvaus henkilöstön kuulemisesta

Tämä osa tekstistä voi valmistua vasta kuntalaiskuulemisten jälkeen.

9. Henkilöstösuunnitelma opettajien ja koulun muun henkilöstön osalta sekä esitys henkilöstön sijoittamisesta

Luokanopettajien, koulunkäynnin ohjaajien sekä keittiö- siivouspalveluhenkilön sijoittuminen ja uudet tehtävät

Rautalammin perusopetuksessa on tällä hetkellä luokanopettajia seuraavasti:

- Kerkonjoen koulu 2
- Matti Lohen koulu 7 sekä luokanopettajakelpoinen Valo-luokan opettaja

Luokanopettajien tarve opetuksen uudelleen järjestämisen jälkeen on 8 luokanopettajaa. Tällä hetkellä yksi Matti Lohen koulun luokanopettaja on määräaikainen ja yksi Kerkonjoen koulun opettaja on määräaikainen.

Kerkonjoen koulussa on tällä hetkellä yksi koulunkäynnin ohjaaja ja Matti Lohen koululla on kuusi koulunkäynnin ohjaajaa. Ohjaajaresurssi esitetään tässä vaiheessa pidettäväksi Matti Lohen koulussa ennallaan, jotta siirryttäessä pienempään opettajamäärään ja aiempaa suurempiin opetusryhmiin voidaan oppilaille taata riittävä aikuisen läsnäolo ja arjen tuki.

Jos Kerkonjoen koulu lakkaisi, keittiöstä ja siivouksesta vastaava henkilö voisi siirtyä näillä näkymin uusiin tehtäviin teknisen toimialan sisällä.

10. Yhteenveto päätösehdotusten vaikutuksista

Talousvaikutukset

Alla olevassa taulukossa ovat arvioidut talousvaikutukset, jos Kerkonjoen koulu loppuisi. Merkittävimmät säästöt tulisivat henkilöstökuluista. Lisäksi säästöjä olisi luvassa kuljetuskuluista, kun pohjoispuolen poikittaisesta liikenteestä voitaisiin luopua. Lisenssimaksut viittaavat sähköisten oppimateriaalien maksuihin, joissa on koulukohtainen osuus: tällä hetkellä joudutaan maksamaan kahden koulun maksuja. Yhden koulun mallissa maksu pieneneisi, vaikka oppilasmäärä pysyisi samana. Kerkonkosken jääkiekkokaukaloa ja hiihtolatuja on ylläpidetty koulun tarpeita varten; näiden liikuntapaikkojen ylläpidosta voitaisiin luopua. Kiinteistökuluissa on arvio lämmitys- ja sähkökuluista sekä kiinteistöhuollosta syntyvistä säästöistä siinä tilanteessa, jos koulukiinteistö jäisi tyhjäksi. Laskelmassa on huomioitu myös mahdollisesti toisiin kuntiin siirtyvät oppilaat, jos Kerkonjoen koulu lakkaisi.

henkilöstökulut	arvioitu säästö
opettajien palkat	133128
ohjaajien palkat	46440
keittiö-siivous	29000
kuljetuskulut	13700,31
lissenssimaksut	4000
luistinrata ja ladut	10000
kiinteistökulut	
lämmitys	3200
sähkö	8000
huolto	4000
toisiin kuntiin siirtyvät	-60000
YHTEENSÄ	191468,3

Sama kulujen alenemisen tarkastelu on alla sellaisesta vaihtoehdosta, että Matti Lohen koululta tuotaisiin oppilaita Kerkonjoen koululle nykyisten koulukuljetusreittien varrelta. Kuljetuskulut säilyisivät ennallaan. Lisenssimaksut säilyisivät ennallaan, ellei erikseen tehtäisi päätöstä siirtymisestä malliin, jossa olisi yksi oppilaaksiottopiiri, mutta kaksi kouluyksikköä. Kiinteistön lämmitys-, sähkö- ja huoltokulut säilyisivät nykyisellä tasolla.

henkilöstökulut	arvioitu säästö
opettajien palkat	66564
ohjaajien palkat	46440

keittiö-siivous	0
kuljetuskulut	0
lisenssimaksut	0
luistinrata ja ladut	0
kiinteistökulut	
lämmitys	0
sähkö	0
huolto	0
YHTEENSÄ	113004

Pedagogiset vaikutukset

Kummassakin vaihtoehdossa keskimääräistä oppilasryhmän kokoa pyritään kasvattamaan. Ohjaajien saatavuus pidetään vahvana. Erityisopetuksen ja opiskeluhoitopalvelujen saatavuus on oppilaalle parempi, jos Kerkonjoen koulun oppilaat siirtyvät Matti Lohen koululle. Opetuksen muotona Kerkonjoella säilyisi yhdysluokkaopetus, mikä voisi tuoda arkeen haasteita oppilasmäärän kasvaessa. Koulupäivään kytkeytyvän harrastustoiminnan saatavuus on parempi Matti Lohen koulussa kuin Kerkonjoen koulussa.

Yläkouluun siirtymisen haasteet kevenisivät, jos opetus keskittyisi Matti Lohen kouluun: yläkouluun siirryttäisiin aina tutussa ryhmässä, myös yläkoulun opettajiin todennäköisesti ehtisi syntyä kontakti jo alakouluvuosina.

Jos Kerkonjoen koulu lakkaisi, merkittävälle osalle Kerkonjoen koulun nykyisistä oppilaista koulumatkat pitenevät, mutta kenenkään koulumatkasta ei tulisi kohtuuton.

Lapsivaikutukset: lapsen oikeuksien toteutuminen

Kummassakin vaihtoehdossa toteutuu lapsen oikeus oppimiseen ja kehittymiseen. Oppilasryhmien oppilasmäärät kasvavat, mutta pysyvät edelleen kohtuullisina. Yhdenvertaisuus on vahvempi Matti Lohen kouluun toiminnan keskittävässä mallissa erityisopetuksen ja opiskeluhoitopalvelujen saatavuuden osalta. Ohjaajaresurssin saatavuudesta pidetään huoli. Keskittävässä mallissa oppilaan näkökulmasta erityisopetuksen ja opiskeluhoitopalvelujen saatavuus vahvistuu siirtyville oppilaille. Sekä keskittävä ja hajautettu malli mahdollistavat oppilaalle turvallisen aikuissuhteen olemassaolon koulun toimintaympäristössä.

Henkilöstövaikutukset

Pyrittäessä oppilasryhmien keskimääräisen koon kasvattamiseen henkilöstötarve vähenee. Alakoulun organisoitumista tarkasteltaessa huomio kohdistuu luokanopettajien määrään, joka kummassakin mallissa olisi laskeva. Ohjaajien määrä olisi hyvä pitää siirtymävaiheessa joko nykyisellä tasolla tai yhtä ohjaajaa pienempänä, jotta riittävä ohjaajien antama läsnäolo ja tuki voidaan varmistaa. Eläköitymisiä on ohjaajien osalta näköpiirissä lähivuosina.

Luokanopettajille ei Rautalammin kunnassa ole tarjota korvaavaa työtä, ellei luokanopettajalla ole esiopettajan tai varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuutta. Luokanopettajat voivat jossain määrin antaa aineenopetusta, mutta toisaalta aineenopetuksen määrä Rautalammin kunnassa on lähivuosina puolittumassa. Aineenopetuksen tuntien tarjoaminen luokanopettajille ei siis ole ensisijainen tapa luokanopettajien työllistymiseen.

Keittiön ja siivouksen vastuuhenkilölle olisi tällä hetkellä vastaavia tehtäviä Rautalammin kunnassa.

Elinvoimavaikutukset

Minkä tahansa vakiintuneen toiminnon lakkaaminen heikentää aina elinvoimaa ja kaventaa tulevaisuusnäkyymiä. Koulu on tarjonnut Kerkonkosken kylällä vakituisia työpaikkoja, jotka häviäisivät koulun mahdollisesti laktessa. Koulutila on ollut vapaa-ajanvieton paikka, ja tilaa voisi edelleen käyttää kansalaisopistotoimintaan, ellei kiinteistöä myytäisi ulkopuoliselle toimijalle. Joukkoliikennepalvelut säilyisivät ennallaan.

Varhaiskasvatuspalvelua Satakielen ryhmäperhepäivähoidossa pitäisi tarkastella erikseen. Satakielen toiminnan jatkuminen sitoisi siivouksen, ruokahuollon ja kiinteistöhuollon henkilöstöä, jolloin säästövaikutus koulun mahdollisesta sulkemisesta pienenesi. Satakielen toiminnan loppuminen hankaloittaisi pohjoispuolen lasten hoitoon kuljettamista, jos lapsen huoltajien työmatka suuntautuu Vesannon, Suonenjoen tai Kuopion suuntaan. Varhaiskasvatuksen keskittäminen kirkonkylälle taas mahdollistaisi kiinteistön käytön ja henkilöstön osalta täydet säästöt.

Jos Kerkonjoen koulun kiinteistöön löytyisi välittömästi tarkoituksenmukainen uusiokäyttö, lievenisivät kielteiset elinvoimavaikutukset olennaisesti. Lapsiperheitä puuttuva kyläkoulu ei kuitenkaan houkuttaisi kylälle asumaan.

Oppilaita Matti Lohen koululta Kerkonjoen koululle siirtävässä mallissa Kerkonkosken kylän elinvoima säilyisi nykyisellä urallaan.

Ympäristövaikutukset

Useimmiten koulujen sulkemiseen ja kouluverkon keskittämiseen liittyvät kasvavat kuljetuskulut ja päästöt lisäliikenteestä. Näin ei Rautalammin osalta kävisi, sillä tälläkin

hetkellä samat reitit ja sama kalusto palvelevat kummankin koulun kyytejä. Kuljetuskuluissa on pieni säästömahdollisuus, kun pohjoispuolen poikittainen liikenne voitaisiin lopettaa.

Jos Kerkonjoen koulun kiinteistö jäisi tyhjilleen, sen energiankulutus pienenesi. Toisaalta tyhjän kiinteistön ylläpitolämmitys ei pitkällä aikavälillä ole mielekäästä.

Oppilaiden mahdollinen siirtyminen Matti Lohen koululta Kerkonjoen koululle tekisi tilojen käytöstä Matti Lohen koululla tehotonta suoritteiden määrän laskiessa, mutta ympäristökuorman pysyessä entisenä.

Mahdollinen tilojen käyttö

Jos Kerkonjoen koulu loppuisi, vapautuville tiloille pitäisi löytää merkityksellinen käyttötarkoitus. Kiinteistökehitystoiminta ei varsinaisesti kuulu kouluverkkotarkasteluun, mutta seuraavaan on eritelty mahdollisia käyttökohteita.

Kouluun tilojen puolesta sopisi monenlaista pienyritystoimintaa, esimerkiksi kauneus- ja terveystalouksia, toimistotyötä (tilitoimistot, insinööritoimistot, media-alan toiminta). Tiloja voisi helposti käyttää taiteelliseen työhön (taiteilijaresidenssit, ateljeetitilat) sekä erilaiseen käsityöläistoimintaan. Mahdollista olisi käyttää tiloja myös ravitsemustoimintaan tai pienimuotoiseen matkailu- ja majoitustoimintaan. Tilat palvelisivat erinomaisesti etätyötiloina.

Käytännössä yritystoiminnan houkuttelu valtaväylien ja taajamien ulkopuolelle voi olla haastavaa. Majoitus- ja matkailutoiminta ympärivuotisena on vaikeaa toteuttaa liiketaloudellisesti kannattavasti. Kannattavaa yritystoimintaa tiloissa voi myös rajoittaa korkeaksi kohoava laskennallinen vuokra: tällä hetkellä kiinteistö- ja pääomakulut ovat noin 13 €/ m² / kk.

Kestävä käyttömahdollisuus voisi olla kunnanviraston siirtäminen kirkonkylältä Kerkonjoen koululle. Virastotalo kirkonkylällä alkaa olla käyttöikänsä päässä, ja Kerkonjoen koululla huolettomia käyttövuosia olisi edessä vielä kymmenittäin.